

Espoon Ympäristöyhdistys ry
Pappilantie 5, 02760 Espoo
espoo@sll.fi

Espoon kaupunki
Kaupunkitekniiikan keskus
kirjaamo@espoo.fi

Muistutus Kotikaupungin ulkoilupolut 2021–2030 ohjelmaluonnoksesta

Espoon ympäristöyhdistys on tutustunut ohjelmaluonnokseen ja toteaa, että se ei nyky muodossaan ole hyväksyttävissä, koska monet luontoarvot sekä reitittömien luontoalueiden säilyttäminen on jätetty huomioimatta.

Yleistä ohjelmaluonnoksesta

Kotiseudun ulkoilupolut -ohjelmalla on omat merkittävät ansionsa etenkin olemassa olevan pohjatiedon kerääjänä. Siinä on kuitenkin eräitä vakavia ongelmia, jotka tekevät siitä nyky muodossaan toteuttamiskelvottoman mm. lähivuosikymmenen investointien suunnittelun kannalta. Ongelmat keskittyvät erityisesti uusiin esitettyihin ulkoilu- ja latureitteihin.

Ohjelmaluonnoksen kartta-aineistot ovat valitettavan epätarkkoja varsinkin kokonaiskuvan osoittavien karttojen osalta. Ainoastaan rakentamishajelman 2021–2030 kartat ovat selkeydeltään asiallisia.

Ohjelman valmistelun historia ja vuorovaikutus

Suunnitelman reittiverkoston kehittämis ehdotukset pohjautuvat hyvin vahvasti vuonna 2008 hyväksytyyn ulkoilureittien yleissuunnitelmaan. Kyseinen suunnitelma laadittiin aikanaan käytännössä kokonaan ilman osallisuorovaikutusta. Luontojärjestöissä suunnitelma koettiin vahvasti ylivoimiseksi ja yksipuoliseksi ulkoilureittiverkoston lisäämis- ja kehittämisohjelmaksi. Isoimmaksi ongelmaksi koettiin se, että suunnitelmassa ei kiinnitetty riittävästi huomiota suojelualueiden ulkopuolella sijaitsevien ehyiden, usein myös luontoarvoiltaan merkittävien viheralueiden säilyttämiseen niitä pirstovien reittien ulkopuolella.

Suunnitelmaluonnoksen valmistelu on tälläkin kertaa tapahtunut lähinnä kaupunkitekniiikan keskuksen sisäisenä työnä. Luontoarvojen huomioinnin kannalta selvää ongelmaa on aiheuttanut muun muassa Espoon ympäristökeskuksen edustajan puuttuminen hankkeen ohjausryhmästä. Myöskään ympäristönsuojelulautakunnan lausuntoa 13.2.1010 / §18 ei ole suunnitelmassa huomioitu.

Espoon ympäristöyhdistys on 2000-luvulla joutunut toistuvasti puuttumaan Espoon kaupungin luonto-, virkistys- ja maisema-arvojen kannalta ongelmallisiin ulkoilureitti- ja latusuunnitelmiin. Tätä historiaa vasten joudumme kritisoimaan kaupungin tapaa sivuuttaa kaupungin tärkein luonnonsuojelujärjestö kokonaan ohjelman valmistelusta. Luonnoksen perusteella ohjelman tekoon on tarjottu erityisiä vaikutusmahdollisuuksia lähinnä niille tahoille (mm. Espoon pyöräilypolut ry, Suomen ladun maastopyörävastaava, yksityisten ratsastustallien edustajat), joiden intressit ovat luonnollisista syistä lähinnä omaan liikuntaharrastukseen tai ammatinharjoittamiseen keskittyviä. Tämä ei myöskään ole linjassa sen kanssa, että Espoon kaupunki toistuvasti väittää noudattavansa toiminnassaan kestävän kehityksen periaatteita. On selvää, että lajien katoamista ei pysäytetä niiden elinympäristöjä hävittämällä.

Ilman teknisen lautakunnan ansiokasta puuttumista asiaan ohjelma olisi päätyntä hyväksytyksi ilman mitään minimitasoa osallisuusvaikutusta.

On sinällään hyvä, että ohjelman pohjaksi on toteutettu asukaskysely. Kyselyn luonne ja kohderyhmä (nettikäyttäjät) ja toteuttamistapa (vain kaksi viikkoa vastausaikaa) on kuitenkin ollut sellainen, että sen pohjalta on tulosten perusteella saatu hyvin runsaasti sellaista reittien ja latujen lisäämistä toivovaa palautetta, jossa ei ole juurikaan huomioitu hankkeiden luontovaikutuksia sekä toteuttamiskelpoisuutta. Kyselyn rakenne ei myöskään ole sisältänyt tasavertaisia mahdollisuuksia esittää tiettyjen, vielä reitittömien ehyiden alueiden säilyttämistä ilman ulkoilureittejä tai latuja. Kokemuksemme mukaan lapset ja vanhuksat ovat lähiluonnon aktiivisia ja ahkeria käyttäjiä, mutta eivät omaehtoisesti pyri vaikuttamaan netin välityksellä, ja eivät siten ole nettikyselyn tavoittama kohderyhmä. Kuten saaduista vastauksista ilmeneekin, nämä vastaajat ovat vähemmistössä. Mikäli kysely toteutettaisiin nyt, pandemiakaranteenin kokemusten jälkeen, olisi vastausprosentti (nyt n. 0,3 % asukasluvusta) varmasti moninkertainen ja vastaajaryhmittymäkin toisenlainen.

Suunnitteluperiaatteet ja ohjelman tavoitteet (s. 12 - 13)

Ohjelman periaatteista ja tavoitteista puuttuu edelleen luontoarvojen, mukaan lukien ehyiden reitittöminä säilyneiden luontoalueiden, huomiointi. Myöskään reittisuunnitelman luontoalueille aiheuttamia haittoja ja mahdollisia keinoja haittojen vähentämiseen ei ole kunnolla nostettu esille.

2000-luvun lukuisat käytännön kokemukset ovat selvästi osoittaneet ne vaikutukset, joita ulkoilureiteillä on kaupungin omistamien metsäisten viheralueiden luonnonhoitoon. Reittien ja latupohjien lähimetsiin on haluttu luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmien laadinnassa sekä toteutuksessa liittää usein ylimitoitettua poimintahakkuuta sekä pienpuuston raivausta. Koska toimintoja reittien lähialueilla ei ole haluttu jättää vain kaikkein välttämättömimpään (jolla tarkoitamme turvallisuuden kannalta selvästi ongelmallisten yksittäisten puiden kaatoa maalahopuiksi ja reunan lähimetricien pienpuuston poistoa), on uudet reitit syytä nähdä vakavana uhkana luontoarvojen sisältäville metsäisille viheralueille.

Maakunta- yleis- ja asemakaavojen huomiointi

Luonnoksessa todetaan (s. 20), että ”*Maakuntatasoisia ulkoilureittien linjauksia tutkittiin valmisteilla olevaan Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan kaavaehdotuksen perusteella, ja linjaukset tarkistettiin Uudenmaan liiton suunnittelijoilta*”. Tämä toteamus on syytä korjata käytettyjen termien osalta, koska sen enempää voimassa olevassa maakuntakaavassa kuin päätösvaiheessa syksyllä 2020 olevassa Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa ei ole osoitettu maakuntatasoisia ulkoilureittien linjauksia. Niissä on sen sijaan osoitettu viheryhteystarpeita, jotka lisäreitittämisen sijasta kannustavat enemmänkin säilyttämään kuntakaavoituksessa alueita ekologisina yhteyksinä. Tämä viheryhteyksien merkitystä ekologisina yhteyksinä painottava asiasisältö on entisestään voimistunut uudessa vaihemaakuntakaavassa.

Ulkoilureittien ominaisuuksien tarkempi hierarkkinen määrittely (s. 21 - 23)

Tarve erilaisten reittien määrittelyyn on ilmeinen, ja on hyvä, että asiaa on ohjelmaluonnoksessa avattu. Luontopolkuja on myös yksityisten ylläpitämiä, mm. Hannusjärvellä. Ulkoilureittejä, jotka ovat mahdollisimman luonnonmukaisia, kuten kuvassa 5 (yhteys olemassa, kuva s. 25) tulisi suosia, koska ne ovat koirien ulkoiluttajien ja erityisesti ”metsän tuntua” kaipaavien kävelijöiden suosiossa sekä myös esim. suunnistus- ja retkeilykäytössä mainioita. Tulisi huomioida, että erilaisten ulkoilijöiden yhteiskäyttö esim. ratsastusreiteillä, maastopyöräreiteillä ja kuntoradoilla on mahdollista. Tiukka jaottelu eri tyyppisiin voi lisätä rakennettavien polkujen määrää, vaikka tarvetta erillisille reiteille ei olisikaan, kun samaa reittiä voivat käyttää erilaiset ulkoilijat.

Ohjelman asiasisällön perusteella esitämmekin, että Kotiseudun ulkoilupolun -ohjelman nimi muutetaan sen asiasisältöä objektiivisemmin vastaavaksi eli Kotiseudun ulkoilureittit -ohjelmaksi. Asiasisältöä nykyistä paremmin vastaava ohjelman nimi edustaisi ympäristönsuojelulautakunnan lausuntoa 13.2.1010 konkreettisella tavalla ohjelmassa tavoiteltua termien selkeyttävää ja kuvaavaa käyttöä. Varsinkin 2010-luvulla rakennettujen ulkoilureittien luonne on leveyden ja toteutustavan osalta ollut usein sellainen, että niiden kutsuminen missään muodossa poluiksi tai polkumaisiksi reiteiksi on harhaanjohtavaa ja termien väärinkäyttöä.

Kohteiden priorisointipisteytys (s. 43 - 51)

Pisteytysjärjestelmä on yksipuolinen ja korostaa kohtuuttomasti mm. asukaskyselyn myötä esiin nousseita esityksiä uusista reittiyhteyksistä. Pisteytyksessä olisi tullut huomioida myös luontoarvoista koituvat haasteet sekä nykyisellään säilyttämistä tukevat asukaskyselyn kannanotot käyttäen miinuspisteitä. Pisteytys ei myöskään huomioi niitä toiveita, joissa alueen toivotaan säilyvän ennallaan. Niin ikään pisteytyksestä puuttuu vertailu siitä, onko vaihtoehtoinen reitti olemassa. Ja kuten kyselyn toteutuksesta edellä mainitsimme, on kyselyn vastausprosentti ja vastaajien ryhmittymä sellainen, että niiden perusteella ei näin suoria pisteytyksiä tulisi tehdä.

Ulkoilureittien pääyhteyksien tunnistaminen

Pääyhteyksien tunnistamisessa ja määrittelyssä on yhtenä kriteerinä mainittu se, että yhteys on ”linjassa maakunta- ja yleiskaavassa esitettyjen ulkoilureittiyhteyksien kanssa”. Toteamme edelleen, että maakuntakaavan viheryhteystarvemerkinä on asiasisällöltään suurelta osin ihan muuta kuin ulkoilureittiyhteys, jollaiseksi se on ohjelmaluonnoksessa toistuvasti supistettu ja tulkittu.

Esitetyissä pääyhteyksien (19 kpl) yhteystarpeissa (65 km) on aivan liikaa sellaista reittirakentamista, joka tulee vääjäämättä aiheuttamaan merkittäviä luonto- ja maisemahaittoja. Osa kaavailuista tulee todennäköisesti heikentämään myös nykyisissä ja tekeillä olevissa maakunta- ja yleiskaavoissa osoitettujen ekologisten yhteyksien laatua ja toimivuutta. Esitetyistä pääyhteyksien yhteystarve-esityksistä selvästi ongelmallisia ovat seuraaviin kohteisiin sisältyvät toteuttamattomat reittikaavailut: Espoonjokilaakso, Hämevaara-Oittaa, Kauklahti-Vanha Nuksio, Lähderanta-Kilo (Lippajärven kierto), Niipperi-Lahnus, Pitkäjärven rantareitti, Rantaraitti (Espoonlahteen, Kaitahteen sekä Ruukinrantaan liittyvät toteuttamattomat osat), Solvalla-Vanha Nuksio sekä Vanhakartano-Kunnarla.

Latureittien yhteystarpeet

Jo koettavissa oleva ilmastonmuutos lyhentyneine ja edelleen lyhentyvine talvineen antaa painavat perusteet lopettaa uusien latureittien suunnittelu Espooseen. Nykyisestä olemassa olevasta latuverkostosta saadaan vuosittain vain osa käyttöön talvien lumen vähyyden vuoksi ja siksi erilaisia latuyhteystarvekartoja (s. 74) sekä niihin liittyviä mahdollisia latureittisuunnitelmia ei tulisi käyttää reittisuunnittelun pohjana. Latupohjien rakentaminen on nykyisessä tilanteessa paitsi luonnon myös kunnan varojen kannalta huonosti perusteltua.

Rakentamishjelma 2021 - 2030

Ohjelmaan sisältyy runsaasti sellaisia hankkeita, joiden toteuttaminen aiheuttaa merkittäviä välittömiä ja välillisiä haittoja arvokkaille luontoalueille pirstoutumisen ja elinympäristöjen vaurioitumisen kautta. Monessa tapauksessa pirstotaan myös merkittäviä, ehyinä säilyneitä luonnonmaisemia. Jäljempänä on nostettu esille ilmeisimmät ongelmakohteita, joita ei tulisi ilman kunnollista luonto- ja maisemavaikutusten arviointia rakentamishjelmaan sisällyttää. Esitämme, että kyseiset hankkeet poistetaan lähimmän 10 vuoden rakentamishjelmasta.

Vuosi 2021

Keskuspuiston suunnitelmien (B67G ja B67J) osalta esitetyt uudet reitti- ja latupohjat pirstovat osaltaan Keskuspuiston hienointa avomaapainotteista maisemakokonaisuutta. Hankkeen B67G kaakkoispää pirstoo osaltaan arvokasta puronvarsilehtoa. Vähintään tulee luopua esitetyistä latupohjista.

B705 Tollinmäki: Nykyistä historiallista polkua ei ole syytä leventää latupohjaksi, vaan se on nykyisellään noin kaksi metriä leveänä väylänä helposti kuljettava myös alueen käyttäjien mielestä, kuten 6.4.2020 lähettämässämme kannanotossa (liitteenä) totesimme.

Vuosi 2022

B72A, B72B Glimsinjoki: Alue edustaa äärimmäisen uhanalaista luontotyyppiä; pieni savimaiden joki (Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvio, SYKE 2018), jonka tilaa ei tule heikentää ulkoiluväylää rakentamalla, etenkin kun joen toisella rannalla sellainen on jo olemassa. Tarkemmat perustelut em. kannanotossamme (liitteenä).

Lännempänä on tarjolla kahteen kohteeseen (B71A, B71B) latureittejä olemassa olevien ulkoilureittien kupeeseen. Molemmat voitaneen toteuttaa reitin vieressä oleville avomaille ilman metsä- tai vesiluontohaittoja.

Keskuspuiston koillisosaan (B67R, B67T) esitetään nykyisen ylileveän ulkoilureitin viereen uutta latupohjaa, joka on syytä jättää toteuttamatta edellä mainituin perustein.

Vuosi 2023

Keskuspuiston itäosaan esitetään muutamia vuosia siten tehdyn ulkoilureitin kylkeen uutta latupohjaa (B73J), joka pirstoo metsää entistä pahemmin ja lisää myös metsänhoitopaineita. Ladun käyttöaika jää tulevana talvina todennäköisesti sen verran lyhyeksi / normaalivuosi, että sitä ei ole syytä rakentamisohjelmaan sisällyttää.

Finnon alueella on perusteltu syytä kehittää nykyistä ulkoilureittiverkostoa, mutta se tulisi toteuttaa harkitusti siten, ettei kaikkia rauhallisia luontoalueita reititetä. Tältä osin pidämme altaan itä- ja koillispuolen metsäisille alueille esitettyjä reitti- ja latusuunnitelmia (hankkeet B730 ja B733) huonosti harkittuina. Hankkeet muun muassa pirstovat sellaisia luonnonsuojelubiologisesti arvokkaita metsiä, joiden METSO-arvot on todettu tuoreessa Länsi-Espoon luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmassa. Suhtaudumme kriittisesti myös kaikkiin alueelle esitettyihin latuyhteyksiin.

Vuosi 2024

Pidämme huonosti harkittuna Palomäennotkon ja Veininpuiston osaltaan luonnontilaisen kaltaisina säilyneiden metsien esitettyä pirstomista uudella ulkoilureitti- ja latuyhdistelmällä (hanke B73B).

Hankkeen B72P osalta hankealueen pohjoisosa on viheralueena niin kapea, ettei sinne mahdu nykyistä puroa sekä esitettyä ulkoilureitti- ja latuyhdistelmää.

Vuosi 2025

Esitämme, että ohjelmasta poistetaan Soukansalmen ehyttä ja hienoa luontokokonaisuutta pahasti pirstova ulkoilureittisuunnitelma (hanke B681). Alueella liikkuminen on syytä jatkossakin hoitaa metsäpolkuverkoston avulla, jolloin alue toimii luonnonmukaisempana vastinparina vahvemmin

reititetylle Hanikan metsäalueelle.

Myös Riilahden alueella (hanke B680) uudella ulkoilureitillä esitetään pirstottavaksi liito-oravalle tärkeä, Länsi-Espoon luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelman teon yhteydessä METSO-arvoja sisältäväksi todettu metsäalue. Esitämme hankkeesta luopumista.

Vuosi 2026

Lippajärven rantareittien osalta on syytä tyytyä pelkästään siihen, että huolehditaan nykyisten polkujen (varsinkin pohjoisrannalla kulkevan pääpolun) toimivuudesta liikkumisen kannalta. Esitettyihin uusiin ulkoilureitteihin (neljä toisiinsa liittyvää osahanketta) sisältyy hankekartan mukaan myös sellaisia osuuksia, joissa esitetään nykyisen luonnonsuojelualueen reitittämistä, mikä ei ole toivottavaa.

Vuosi 2027

Pitkäjärven lounais-länsipuolelle on esitetty olemassa olevan ulkoilupolun muuttamista reitiksi ja latupohjaksi (hanke B73E) sekä tähän liittyvää uutta luoteeseen kulkevaa ulkoilureitti- ja latuyhdistelmää (B70J). Jälkimmäinen pirstoisi pahasti alueella sijaitseva avo- ja pajuluhta-alueen, joten sen rakentamista tulisi harkita tältä kannalta ja perustella asukkaille sen säilyttämisen perusteet.

Vuosi 2028

Tämä Pitkäjärven reitittämissuunnitelma on ongelmallinen jo pelkästään olemassa olevien asuinkiinteistöjen huomioinnin kannalta. Luontoarvojen kannalta suunnitelma sisältää ongelmattomia osia (nykyiset pellot ja avomaat) sekä mahdollisia luontokohteita (metsäiset alueet ja ranta-alueet). Suhtaudumme esitettyyn ulkoilureitti- latupohjayhdistelmään (hanke B73F) kriittisesti.

Vuosi 2029

Tämä Pitkäjärven rannan monipuolinen luontoalue on malliesimerkki arvokkaasta luontokokonaisuudesta, johon ei ole syytä rakentaa varsinaista ulkoiluinfraa. Suunnitelmassa alueelle on esitetty uutta ulkoilureittiä ja latupohjaa (B735). Hanke on syytä haudata.

Vuosi 2030

Esitetty ylikunnallinen ulkoilureitti on luontoarvojen kannalta muita Pitkäjärven osa-alueita toteuttamiskelpoisempi, mikäli linjaus kulkee Espoon ja Vantaan puolella avomailla siten, että Pitkäjärven rantaluhtiin ja -lehtoihin ei kohdistu haitallisia vaikutuksia. Vantaan puolella hankealue on joka tapauksessa suojelualuevarausta, jota tulisi laajentaa myös Espoon puolen vesi- ja ranta-alueille. Ulkoilureitin rinnalle esitetyn latupohjan mielekkyys on joka tapauksessa vahvasti kyseenalainen.

Ohjelman jatkosta

Tulevaisuuden reittisuunnittelussa tulisi vahvemmin painottaa tarvetta polkujen ja polkumaisten valaisemattomien ulkoilureittien säilyttämiseen sekä kehittämiseen niillä alueilla, missä siihen on olemassa erityiset perusteet esim. uhanalaisten lajien säilymisen kannalta. Mallia Pohjois-Espoon reittiratkaisuista on tarpeellista siirtää myös Etelä- ja Keski-Espooseen, jossa 2000-luvulla monia

ehyitä luontoalueita on pirstottu luonnottoman leveillä ”retkeilybaanoilla”. Esimerkkejä näistä löytyy mm. Keskuspuiston itäosasta sekä Harmaakallion alueelta. (Kuvaliite)

Espoon ympäristöyhdistys esittää, että ohjelma palautetaan uuteen valmisteluun siten, että suunnittelussa nykyistä selvästi paremmin huomioidaan myös luontoarvot, mukaan lukien reitittömien luontoalueiden säilyttämisen tarve sekä ehyet luonnonmaisemat. Ohjelman uuteen valmisteluun palauttamista tukevat myös 2000-luvun karut ja toistuvat kokemukset siitä kuinka työlästä, käytännössä mahdotonta, on ollut vaikuttaa luontoarvojen osalta vuoden 2008 yleissuunnitelman mukaisiin reitti- ja latusuunnitelmiin niiden puistosuunnittelu- tai maisematyölupavaiheissa. **Yleissuunnitelma antaa parhaimmillaan kokonaiskuvan alueen asukkaille ja kuntalaisille kotiseudustamme ja sen arvoista ja on parasta mainontaa Espoon tarinalle.**

Espoon ympäristöyhdistys ry

Anni Simola
puheenjohtaja

Kristiina Mod
sihteeri

LIITTEET

- Ympäristönsuojelulautakunnan lausunto 13.2.2020
- Espoon ympäristöyhdistyksen kannanotto Träskändan, Ingaksenmäen jne. ulkoilupolkuihin 6.4.2020
- kaksi kuvaa Keskuspuiston itäosan ja Harmaakallion alueen tarpeettoman leveistä ulkoiluväylistä